

LAUSUNTO: AVOIMEN HALLINNON VIIDES TOIMINTAOHJELMA

Kiitämme mahdollisuudesta lausua avoimenhallinnon viidennestä toimintaohjelmasta. Haluamme nostaa meille keskeisiä huomioita yhteiskunnallisista muutoksista ja ratkaisuista, jotka koskettavat avoimenhallinnon toimintaohjelmaa. Toimintaohjelma on täynnä hyviä ja tärkeitä kirjauksia.

Meneillään on monia päällekkäisiä ja rinnakkaisia yhteiskunnallisia ja globaaleja muutoksia ja murroksia, mm sote-palveluiden järjestäminen, segregatio, polarisaatio ja ihmisten ja ihmisryhmien väliset kuilut ja jännitteet. Jopa vääjäämätön ja kiihtyvä ilmastonmuutos liittyy yhteiskunnalliseen ilmapiiriin, koska sen vaikutukset näkyvät ja tuntuvat jo ihmisten arjessa. Niihin sopeutuminen aiheuttaa pelkoa, huolta ja hämmennystä sekä ristiriitoja eri tavoin ajattelevien ihmisten välillä.

Vahvistetaan yhdessä elämisen taitoja

Tarvitaan yhdessä elämisen taitoja ja vahvaa kansalaisyhteiskuntaa, jonka avulla yhteyden rakentamisen taidot leviävät ja vahvistuvat. Suomessa on jo monia tahoja, jotka työskentelevät dialogisuuden ja keskustelutaitojen puolesta (Erätauko-säätiö, DialogiAkademia, Ylen Hyvin sanottu –aloite; monet kansalaisjärjestöt ja toimijat kuten Diakonissalaitos) kehittäen ja levittäen kansalaisten, organisaatioiden ja päätöksenteon käyttöön rakentavan keskustelun malleja ja dialogisia toimintatapoja. Diakonissalaitos on ollut mukana Erätauko-mallin kehittäjäryhmässä alusta saakka.

Olemme järjestäneet #rauhanpaikka -nimisiä paikallisia dialogeja jo vuodesta 2018, tavoitteena sekoittaa yhteisöjä ja tarjota kaikenlaisille ihmisille mahdollisuutta saada äänensä ja ajatuksensa kuuluviin fasilitoidusti ja turvallisesti. Viranomaiset puolestaan saavat tilaisuuksissa tärkeää tietoa suoraan asukkailta ja voivat käydä suoraa vuoropuhelua.

Viimeisimpänä toimintana kohti dialogisuutta ja jokaisen ihmisen (myös haavoittuvassa elämäntilanteessa elävien) mukaan ottamista olemme toteuttaneet Diakonissalaitoksella Ilmiöasematoimintaa, jossa kutsumme kaikkia asukkaitamme, asiakkaitamme ja kävijöitämme mukaan keskustelemaan tulevaisuuksista. Hyvä tulevaisuus rakennetaan tämän päivän valinnoilla. Kuitenkin asioistamme päättää ja tulevaisuudesta keskustelelee vielä hyvin kapea ja etuoikeutettu joukko ihmisiä. Me haluamme varmistaa, että hiljaiset ja syrjään jätetyt saavat mahdollisuuden osallistua. Päätökset vaikuttavat usein eniten juuri heidän elämäänsä ja elämänlaatunsa.

Diakonissalaitoksella on käynnissä myös nuorten ohjelma, jonka ensisijaisena tavoitteena on vahvistaa haavoittuvimmassa asemassa olevien nuorten ääntä ja osallisuutta. Teemme työtä käytännössä yhdessä nuorten kanssa. Ohjelman tiimi koostuu sekä koulutetuista ammattilaisista, että kokemusasiantuntijoista. Ohjelmassa vakituisesti työskenteleville kokemusasiantuntijoille tarjotaan Vamos-valmentajan tukea työssäjaksamisen tueksi heidän näin halutessaan. Kokemuksemme mukaan haavoittuvassa asemassa oleva nuoret kokevat merkitykselliseksi ja luottamusta herättäväksi, kun he saavat kohdata vertaisensa, joka käyttää tuttuja ilmaisia puheessaan ja on jollain tapaa samaistuttava. Myös työsuhteessa oleville kokemusasiantuntijoille työ muiden nuorten parissa on usein ollut voimaannuttava ja eteenpäin työntävä kokemus. Viimeisen puolen vuoden ajan olemme mm:ssa pilotoineet Oulussa kahden kokemusasiantuntijan toimesta tulevaisuuskeskusteluiden vetämistä haavoittuvassa asemassa olevien nuorten parissa. Jaamme mieluusti oppeja ja havaintoja toimiviin käytäntöihin liittyen. Nuorilla on halua ja tarve tulla kuulluksi haavoittuvasta ja hankalasta elämäntilanteesta huolimatta.

Diakonissalaitos on myös käynnistänyt Yhdessä elämisen taitokeskus –nimisen toiminnon, jonka kautta kaikenlaiset yhteiskunnalliset toimijat ja organisaatiot voivat tilata valmennusta paitsi dialogisuudessa, myös muissa yhteisötaidoissa sekä saada räätälöityjä sparrauskokonaisuuksia yhteisöjen rakentamisessa tai sovittelutaidoissa.

Olemme viimeisen 10 vuoden aikana käynnistäneet neljä D-asemaa (3 Helsingissä, 1 Oulussa). Ne ovat diagnoosivapaita kaikenlaisten kansalaisten oman toimijuuden sekä yhteisöosaamisen vahvistamisen hubeja. Lisäksi asemat kokoavat yhteen paikallisia ja alueellisia toimijoita ja tekevät aktiivista yhteistyötä järjestöjen, seurakuntien ja paikallisten sote-/hyte-alueiden kanssa.

Alue- ja kaupunkisuunnittelun rooli

Juuri D-asemien kautta onkin vahvistunut käsityksemme siitä, että alue- ja kaupunkisuunnittelulla ja -arkkitehtuurilla on merkittävä rooli yhteiskunnallisen koheesion rakentamisessa. Yhteisöjen resilienssiä ja yhteiskuntarauhaa voidaan tukea esimerkiksi avaamalla, rakentamalla tai järjestämällä ihmisten arjen reiteille sijoittuvia, erilaisia yleisöjä kohtauttavia tiloja ja tapahtumia, joissa arkiset ja muunlaiset yhdistävät keskustelut ovat mahdollisia. Tilojen täytyy olla sellaisia, että ne viestivät itsessään inklusiivisuutta, eli että niihin ei liity johonkin tiettyyn ihmisryhmään, ”kohderyhmään” tai diagnoosiin liitettäviä ennako-odotuksia tai -luuloja. Yhteisöllisten tilojen tarjoajia voivat olla julkiset toimijat kuten kirjastot, erilaisten palveluiden ja viranomaisten yleisökäyttöön soveltuvat tilat tai esimerkiksi taloyhtiöiden kivijalkatilat, uskonnollisten yhteisöjen, järjestöjen, urheiluseurojen jne tilat – siis sellaiset tilat, joihin ihmiset ovat tottuneet

tulemaan ja jotka koetaan tai on mahdollista muokata turvallisiksi niin fyysisesti kuin psykologisestikin.

Pelkät tilat eivät kuitenkaan riitä: tarvitsemme myös ihmistieteitä, kielitieteitä sekä yhteisöpedagogiikan syväosaamista, jotta ymmärrämme ja kykenemme hahmottamaan, mitkä tekijät julkisessa tai yksityisessä (mielen)tilassa viestivät yhdenvertaisesti kuulumisesta, turvallisuudesta ja tilan jaetusta omistajuudesta – siis välttäen leimaavuutta, lokerointia tai poissulkevuutta. Tarvitaan osaamista myös siinä, miten tilaa hallinnoiva taho suhtautuu erilaisten ihmisten kohtaamiseen liittyviin haasteisiin, ja miten se osaa navigoida näiden “yhteenhankaumien” välillä.

Palveluiden käyttäjät ovat paitsi sote-palveluiden asiakkaita, myös osa naapurustoa, ja voivat olla sitä hyvin myönteisellä ja rakentavalla tavalla. Vuorovaikutus palveluyksiköiden, niiden asiakkaiden ja niitä ympäröivän maailman ja ihmisten välillä, niin kutsuttu naapurustotyö, on Diakonissalaitoksella ja monella muulla palveluntuottajalla ollut merkittävässä asemassa viime vuosina ja vuosikymmeninä. Sitä on syytä valtakunnallisesti vahvistaa ja kehittää sekä tuoda toimivat mallit yleishyödylliseen jakoon.

Työntekijöiden yhteisöosaamista on vahvistettava

Korostamme, että julkisten ja muiden palveluiden työntekijöiden yhteisöosaamista on vahvistettava: monenlaisten ihmisten kuuntelu- ja kohtaamistaidot ovat opittavissa, samoin viranomaiskieli on muokattavissa paitsi saatavuus- mutta myös kutsuvuusmielessä. Ihmisten puhuttelemista arvostavasti ja tasavertaisena olemme harjoitelleet ja harjoittaneet esimerkiksi osana Diakonissalaitoksen kansalaistoimintaa ja D-asemien toimintakulttuuria jo vuosia.

Merkittävässä roolissa on auttaja-ammattilaisten (sosiaalityö, sote-ala, järjestötyöntekijät, diakoniatyöntekijät) näkökulman muutos. Omasta erityisammattilaisen ja muiden ihmisten ongelmien ratkaisijan roolista pitäisi ja on valmennuksen ja oppimisen kautta mahdollista voida siirtyä ihmisten rinnalle. Tässä vallan painopisteen siirrossa vahvistuu paitsi palveluita käyttävien ihmisten kokemus omasta toimijuudestaan, myös arkinen kollektiivinen kokemus vaikuttamisen eli demokratian, demokraattisen elämäntavan ja kansalaistoiminnan merkityksestä. Demokratia on mielletävä erilaisten osallistumismahdollisuuksien kirjoksi, ei pelkäksi “turhaksi” ja harvinaiseksi tekemiseksi, kuten äänestämiseksi vaaleissa. Arjen osallisuus mahdollistaa vähitellen myös poliittisen osallistumisen monenlaisille ihmisille.

Tulevaisuuskeskustelut ovat havaintojemme mukaan luoneet ihmisille osallisuuden kokemusta. He ovat kertoneet tulleeensa kuulluiksi ja arvostaneet myös sitä, että ovat kuulleet muiden ajatuksia yhteisessä keskustelussa. Kokemus siitä, että minunkin mielipiteeni on tärkeä, on ihmisille voimauttava. Lisäksi tieto, että kokemukset käsitellään eteenpäin esimerkiksi avoimen hallinnon tahoissa, on ollut ihmisille hyvin tärkeä ja lisännyt kokemusta omista vaikuttamismahdollisuuksista. Tämä lisää kokemusta demokratiasta, lisää luottamusta ja voi kaventaa ääripäiden välistä kuilua. Tärkeää on käyttää kieltä ja menetelmiä joihin jokainen voi osallistua.

Oma kokemus ihmisarvosta

On tärkeä muistaa, että jokaisen ihmisen kokemusta omasta ihmisarvostaan voidaan vahvistaa tukemalla hänen toimijuuttaan ja kokemuksiaan pystyvyydestä. Tätä voivat toteuttaa myös palveluiden tuottajat ja viranomaiset, kaikki tahot, jotka ihmisten arjessa vaikuttavat. Palveluiden ja hyvinvointiyhteiskunnan rakenteiden muutoksissa myös haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten näkeminen ja tukeminen potentiaalisina kansalaistoimijoina on erityisen tärkeää. Monilla kansalaistoimijoilla on merkittävä määrä osaamista ja pääsyä ns erityisryhmien lähelle, ja ihmiset luottavat näihin toimijoihin. Verkostomainen yhteistyö viranomaisten, kansalaistoimijoita/toimintaa edustavien tahojen sekä kansalaisten välillä on tärkeää ja sitä olisi vahvistettava.

Diakonissalaitoksen tulevaisuuskeskusteluissa yksi yllättäväkin tulos oli miten yhteiskuntatietoisia ja auttamishaluisia esimerkiksi riippuvuussairauksia sairastavat ihmiset ovat. Meidän pitäisi luoda uudenlaisia paikkoja, jossa jokainen voisi toimia omien kykyjensä mukaan. Mahdollisuus auttaa muita on ihmisarvoa vahvistava kokemus.

Miten kaikki pääsevät osallisiksi

Haluamme korostaa, että kaikista heikoimmassa asemassa olevien osallisuus ja tavoittaminen ei ole helppo tehtävä. Heidän tavoittamiseksi tarvitaan tarkasti suunniteltuja toimenpiteitä. Osa toimintaohjelman toimenpiteistä esim. kansalaisvaikuttamisen verkkokurssi on hyvä idea, mutta se ei tavoita kaikista heikoimmassa asemassa olevia. Haluamme myös korostaa lähestymistapojen tärkeyttä. On tärkeää tiedostaa, että esimerkiksi jotkut ihmiset eivät välttämättä poistu omalta asuinalueeltaan, joten tämä pitää ottaa huomioon, kun suunnitellaan tapoja kohdata ihmisiä. Esimerkiksi työn- ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret ovat esittäneet toiveen, että heidän luokseen mentäisiin useammin ja heitä kuultaisiin.

**Diakonissa-
laitos**

Lausunto
25.8.2023

5 (5)

On tärkeää kiinnittää huomiota myös kieleen ja esimerkiksi menetelmiin ja materiaaleihin joilla ihmisiä voidaan keskusteluttaa. Tuttu paikka tuo ihmisille turvaa ja sinne on helppo tulla. Kaikille ei esimerkiksi sovi ryhmämuotoinen keskustelu vaan meidän pitää miettiä keinoja jotka tarjoavat kaikille mahdollisuuden osallistua.

Viestinnästä

Kannatamme sitä, että viestinnässä korostetaan positiivista otetta. Digiratkaisut ja tekoäly mahdollistavat asioita, mutta on hyvä muistaa, etteivät ne tavoita kaikkia ihmisiä.

Haluamme myös korostaa ymmärrettävän kielen ja selkokielisen viestinnän tärkeyttä.

Selkokielisyyteen viestinnässä on syytä kiinnittää huomiota, lisäksi tulisi kyetä viestimään eri kanavilla laajasti, disinformaatio leviää kokemuksemme mukaan helposti muun muassa vieraskielisten nuorten keskuudessa eikä oikea tieto ei saavuta heitä.

Lisätietoa:

Miinukka Tuominen-Hakoila, vaikuttamistyön päällikkö, 040 705 8256, miinukka.tuominen-hakoila@hdl.fi